

Úvodní slovo

Vážení čtenáři,

dostalo se Vám do rukou poslední letošní číslo Moravské obce. Rád bych upozornil na velmi zajímavý seriál „Podnikatelské fenomény Moravy 19. století“, který pojednává a bratřech Kleinech a jejich společnosti Gebrüder Klein. Třetí část seriálu s podtitulem „Na cestě k hospodářskému zenitu a šlechtickému titulu“ si můžete na stranách 3-6. Věříme, že i ostatní články Vás zaujmou a každý si v našem časopise najde „to svoje“ a bude se při četbě časopisu bavit, přejeme Vám příjemné čtení.

Vaše redakce

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO	1
OBSAH	1
AKTUALITY Z VÝKONNÉHO VEDENÍ	2
HISTORIE	3
PODNIKATELSKÉ FENOMÉNY MORAVY 19. STOLETÍ.....	3
DĚJE SE NA MORAVĚ.....	7
INICIATIVA ZA VYVĚŠOVÁNÍ MORAVSKÉ VLAJKY 2013	7
NOVÉ POHLEDY NA POČÁTKY BRNA DLE VÝZKUMŮ SPOLEČNOSTI ARCHAIA BRNO O.P.S... 8	
ZAJÍMAVOSTI.....	11
OD RENESANCE K BAROKU V MORAVSKÉ TŘEBOVĚ.....	11
V OLOMOUCI VZTYČILI ŘÍMSKÝ MILNÍK.....	12
VELKÁ MORAVA POD OCHRANOU UNESCO? ROZHODNE PŘÍŠTÍ ROK.....	12
NÁZOR.....	13
CO MOHU UDĚLAT PRO MORAVU?.....	13
IDENTITA MORAVY	14
ZAPOMENUTÁ MORAVSKÁ KULTURA	16
JUBILEUM	17
NEJSTARŠÍ VYSOKÁ ŠKOLA NA MORAVĚ MÁ 440 LET.....	17

AKTUALITY Z VÝKONNÉHO VEDENÍ

V posledních měsících se odehrála celá řada významných akcí. Čtvrtý ročník Vyvěšování moravské vlajky předčil dosavadní úspěchy – moravská vlajka zavlála na více než 750 radnicích ve všech koutech Moravy. Velký dík patří všem spolupracovníkům, v čele s hlavní koordinátorkou, paní Lenkou Holaňovou, kteří věnovali obrovské úsilí k zajištění úspěchu iniciativy.

Další významnou událostí byl tradiční Den za Moravu, který se uskutečnil první říjnovou sobotou. Netradičně byl letos zahájen pietním aktem u Joštova hrobu, kde vystoupil vzácný host hrabě Belcredi. Poté následoval Výroční pochod Moravanů následovaný moravským fórem, jehož stěžejním prvkem byla četba deklarace Moravanů. Pro zájemce byla odpoledne uspořádána procházka Brnem se zaměřením na památky spojené s moravskou historií, jejíž součástí byla i prohlídka vnitřních prostor Nové radnice.

V Brně byla ustavena oblast Brněnsko, která zahrnuje místní sdružení Brno, Mladá Sajtna, Medlánky a Blanensko. Cílem tohoto oblastního sdružení je lepší spolupráce zejména v organizaci místních událostí, podobně jako se to příkladně děje ve stávajícím oblastním sdružení Haná.

MNO dále zahájila spolupráci s Moravany žijícími na Slovensku, členy FS Dúbravček, kteří zde pořádají festival „Morava, krásná zem“, a snaží se připomínat společné kulturní hodnoty Moravanů a Slováků.

HISTORIE

Podnikatelské fenomény Moravy 19. století

Bratři Kleinové – společnost Gebrüder Klein

Díl 3. Na cestě k hospodářskému zenitu a šlechtickému titulu

Sledujeme-li vrchol díla Franze Kleina a jeho bratra Albrechta v souvislosti s počátečními dispozicemi, nejednoho určitě napadne metafora: „americký sen“. Cesta k tomuto „snu“ však nebyla snadná ani krátká. Nebyla ustlána na krásných růžích, ale spíš poseta potem a trním.

V předchozích kapitolách jsem nastínil původ a stěžejní generaci bratří Kleinů. Zmíněna byla rovněž 1. státní zakázka, která utvořila původní kapitál (5658 zlatých). Ten si však bratři rozdělili a každý investoval po svém. Roku 1823 se Josef s Engelbertem, patrně motivováni úspěchem na Slovácku, pustili do riskantního podniku výstavby silnice z Opavy do Jindřichova přes Krnov a Město Albrechtice. Již roku 1824 se však dluh Josefa vyšplhal na 12 500 zlatých, který by pro něj byl likvidační, nebýt bratrské výpomoci mladšího Franze. Ten se zavázal dluh uhradit a převzal i zodpovědnost za dostavbu započaté silnice. Přes řadu potíží se práce nakonec zdařila a dokončena byla v roce 1831. Od téhož roku se Franz Klein píše jako Strassenproponent (projektant silnic). Toho se však již nedožili dva nejstarší bratři Josef a Engelbert, kteří se shodně stali obětí tuberkulózy roku 1830. Snad pro opatrnost se pak aktivita Franze a mladších bratrů opět soustředila do menších zakázek, jako jsou úpravy parků, silnic, popřípadě rybníkářské práce. K větší silniční práci se pak vrátili až koncem třicátých let, kdy postavili silnici z Opavy do Šumperka přes Červenohorské sedlo. Tato 126 km dlouhá silnice se jim podařilo postavit za neuvěřitelné 2 roky ve velmi dobré kvalitě. Zakázka zvýšila bratrům prestiž a přinesla kapitál 509 000 zlatých.

Druhá polovina 30. let však před bratry položila výzvu, kterou se zejména Franz rozhodl beze zbytku využít. Společnost se rozhodla vstoupit do konkurence ve výstavbě železničních tratí. Abychom správně chápali souvislosti, za jakých se Kleinům podařilo proniknout do železničního odvětví, je potřeba se vrátit o několik desítek let zpět.

Od počátku 19. století započala Rakouská monarchie budovat železniční síť. Nutno podotknout, že tento krok byl ze strany Vídně se zpožděním. Tradičně konzervativní metropole na Dunaji se do nových aktivit pouštěla opatrně a to zpravidla až v době, kdy Anglie, Francie, popřípadě německé státy novoty spolehlivě ověřily. Počáteční nesmělé krůčky brzy vystřídaly projekty na páteřní tratě, které měly propojit celé mocnářství. Hlavní roli na tomto poli chtěl od počátku hrát mocný rod bankéřů – Rothschildové, který se snažil na státu nejen získat, ale i vytvářet financování zakázek. Vláda si však uvědomovala riziko, že by se železnice mohla stát prostředkem prosperity ekonomických magnátů a oligarchů, nikoli státu. V tomto duchu byl i vydán dekret, kterým se železnice zadávané státem, stávaly jeho vlastnictvím. Tím si vláda současně vymezovala svobodné právo na zadávání zakázek. I přes tato opatření stát postupoval velmi opatrně, a aby nedocházelo k narušení rovnováhy, práci získávaly i menší a méně významné firmy. Za

účelem rozhodnutí o výstavbě Severní dráhy císaře Ferdinanda¹ byla založena roku 1836 státní společnost se stejným názvem, která měla vícero aktivit, včetně těžby černého uhlí. Zajímavostí je, že v počátečním impulsu k železničnímu propojení Haliče, Slezska, Moravy a Dolních Rakous hrála doprava uhlí až sekundární roli. Mnohem více se počítalo s jiným sortimentem (krmný vůl a sůl). Až v důsledku průmyslové revoluce, těžářství a rozmachu ocelářství se prioritou dopravovaného zboží radikálně změnila. Společnost Severní dráha císaře Ferdinanda (KFNB – Kaiser Ferdinands - Nordbahn) jednotlivé úseky zadávala průběžně nikoli najednou. Právě díky tomuto aspektu se hned v počátečních fázích podařilo Kleinům prosadit². Kdyby se výstavba trati zadávala po větších úsecích, výběr konkurence by se zúžil na pár velkých firem a bratři Kleinové by si nemohli dovolit do soutěže vstoupit. Podílem na výstavbě Severní dráhy vyrostla prestiž, zkušenosti, kapitál i známosti bratří Kleinů do impozantních rozměrů³. Získaný kapitál pak mladé společnosti výrazně usnadnil situaci na poli hospodářské soutěže. Zakázku na stavbě

tratě z Olomouce do Prahy, která se prováděla mezi lety 1842 – 1845, se jim podařilo získat i proto, že si mohli dovolit vyrukovat se slevou 9 %! Samozřejmě měli spočítáno, že i při této kalkulaci se jim práce vyplatí. Za těchto podmínek se pak stali vrchní stavitelskou firmou tohoto velkého projektu a podíleli se i na stavbě dnešního Masarykova nádraží v Praze. Stali se tak rovnocennými partnery osobnostem jakými byli Vojtěch Lanna⁴, Jan Perner⁵, Antonín Jüngling⁶ a mnoho dalších. Po příznivých zkušenostech se stát rozhodl bratřím Kleinům zadávat další a další zakázky. S trochou nadsázky lze tvrdit, že firma bratří Kleinů postavila všechny páteřní tratě Moravy. Jejich aktivita se ale samozřejmě neomezovala jen na naši zemi, či země České koruny. V 1. polovině padesátých let se podíleli na projektu, který tehdejší veřejnost (včetně odborníků) považovala za nerealizovatelný. Jednalo se o stavbu horské dráhy přes alpský průsmyk Seemering s množstvím tunelů, viaduktů (i dvoupatrových) a mostů⁷.

Stavby silnic a železnic však nebyly jediným odvětvím, kterým Kleinové dosáhli svého podnikatelského úspěchu. Již od počátku 40. let byl zájem jejich společnosti, aby si prostředky k budování prací (kolejnice, mosty apod.) získávali svépomocí. Štěstí jim

¹ Severní dráha císaře Ferdinanda byla železniční trať vedoucí z Vídně do Bochni (polské město nedaleko Krakova) s odbočkami do Brna, Olomouce, Opavy a Bítlska

² Společnost bratří Kleinů stavbu trati de-facto zahájila úsekem z Vídně do Gänserndorfu.

³ Dva inženýři stavby se pak stali švagry bratří Kleinů

⁴ Vojtěch Lanna (1805 – 1866) – významná postava průmyslové revoluce v Čechách, věnoval se zejména říčním tokům a lodní dopravě, ale byl i mj. zakladatel kladenských železárén.

⁵ Jan Perner (1815 – 1845) – železniční projektant a český vlastenec, zemřel tragicky po úrazu způsobeném při inspekci nově postavené trati z Olomouce do Prahy.

⁶ Antonín Jüngling (1796 – 1865) – významný architekt, jehož práce byla často spojena s nádražími i celkově železniční dopravou.

⁷ Horská dráha Seemering je 42 km dlouhá trať spojující dolnorakouská města Gloggnitz a Mürzzuschlag. Je považována za první horskou dráhu s klasickým rozchodem na světě.

přálo. Rodiště bratří Kleinů Vízmberské panství (Wiesenberg) tehdy zahrnovalo i obec Sobotín (Zöptau) v němž se nacházely prosperující železárny. Majitelem byl tehdy hrabě Antonín Bedřich Mitrovský⁸, který železárny svěřil do rukou Františka Xavera Riepla⁹. Ten se na žádost hraběte postaral, aby byly sobotínské železárny svojí produkcí kvantitativně i kvalitativně na vzestupu. Antonín Bedřich Mitrovský však neměl důstojného nástupce, a když roku 1842 zemřel, dědicové nevěnovali panství pozornost. Právě profesor vídeňské polytechniky František Riepl pak přesvědčil firmu bratří Kleinů, aby se o Vízmberské panství zajímala. Nebylo to z jeho strany nezištné. Pochopil, že ambiciózní podnik bude nadále stát o jeho služby (v tom se nezmýlil), ale také nechtěl, aby jeho dosavadní dílo v Sobotíně zůstalo bez pokračování. Bratři František, Libor, Albrecht a Hubert Kleinové koupili panství Vízemberk roku 1844 a i díky tomuto faktu čekala Sobotínské železárny, byť krátká, přece jen budoucnost středoevropského významu. Komplex železáren se postupně rozrostl do obrovských rozměrů a stal se vyhledávaným střediskem rozvoje železářského a strojírenského průmyslu. Kleinové se pak angažovali i do železářství ve Štěpánově u Olomouce, oba podniky spojili, čímž vznikla věhlasná firma s názvem Zöptauer und Stefanauer Eisenbau und Eisehütten a. g. Zöptau (Sobotínsko-štěpánovská železářská a hutní akciová společnost se sídlem v Sobotíně). V Petrově nad Desnou (Petersdorf an der Tess) vytvořili součást podniku se specializací na výrobu mostů. I v tomto odvětví si počínali velmi vyspěle a i zde se jejich výrobky staly vyhledávaným artiklem.

**Profesor
František Xaver Riepl
se významnou měrou
zasloužil o rozvoj
podniku bratří Kleinů.**

Návratem do rodného kraje se stalo shodou okolností symbolické uzavření zvláštního kruhu. Na počátku 19. století bratři opouštěli Vízemberk jako chudí poddaní, kteří šli hledat štěstí v jiné části Moravy, aby se v polovině tohoto věku vrátili jako jeho vrchnost. František Klein si vlastnictvím rozsáhlého zámku splnil sen o aristokratickém způsobu života. Dbal na okázalý životní styl a důstojně vypadající reprezentativní sídlo. Jeho mladší bratr Albert se postupně zařizoval v Sobotíně, kde si romantický zámek vybudoval z někdejší Eisenbachovy zbrojovky. Sobotín se pak stal sídlem tzv. albertovské linie rodu. Oba bratři ve výzdobě využili jak svých počátečních zkušeností ze zahradnických prací, tak nezapřeli slévárenské odvětví. Parky u jejich sídel byly provedeny vkusně a botanicky na vysoké úrovni, s cestičkami lemovanými litinovými sochami z jejich sléváren. František Klein si nechal navíc v Brně vybudovat impozantní dům, který nese dodnes jméno Kleinův palác. Stojí na dnešním Náměstí svobody a i tato novorenesanční stavba nese slévárenskou výzdobu.

Sluší se poznamenat, že hned v počátku svého vzestupu se firma bratří Kleinů setkávala s nevraživostí konkurence. Například závěrečné práce při budování tratě z Olomouce do Prahy poznamenaly nepokoje. Masy dělníků ve středních Čechách byly přesvědčeny, že jim moravská firma platí málo a vznikly dokonce demonstrace

⁸ Antonín Bedřich Mitrovský (1770 – 1842) – moravský šlechtic a osvícenec, zastával vysoké funkce jak na zemské, tak celostátní úrovni.

⁹ František Xaver Riepl (1790 – 1857) – profesor na c. k. polytechnickém Institutu ve Vídni. Zasloužil se i o rozvoj Vítkovických železáren.

s násilnostmi, které muselo řešit četnictvo. Na první pohled odsouzeníhodný aspekt podnikání měl však poněkud odlišný charakter. Při vyšetřování vyšlo najevo, že dělníky motivoval k protestním akcím „nějaký muž v obleku“, který obcházel předáky a přesvědčoval je o vykořisťovatelském způsobu bratří Kleinů. Rozbor pak ukázal, že mzda dělníků byla naopak o dost vyšší, než bylo tehdy za provedené práce běžné. Do „jámy lvové“ se tehdy na obranu bratří Kleinů vrhl také inženýr Jan Perner a i díky němu se podařilo spor uklidnit. Jan Perner byl známý český vlastenec, který se angažoval do tzv. národního obrození a pokud by sám nebyl přesvědčen o správném jednání sourozenců, těžko by se německých Moravanů zastával. Tento konflikt nebyl svého druhu jediný¹⁰. Pravdou je, že snad i díky těmto negativním zkušenostem se bratří Kleinové snažili předcházet jakýchkoli podezření z podobných praktik. Jejich spolehliví zaměstnanci se mohli těšit jak ze slušné mzdy, tak i z řady dalších sociálních výhod. Ve stejném duchu se pak snažili i jednat jako vrchnost v nově získaném panství. Způsobem života, chováním i získaným majetkem tak předběhli své povýšení do šlechtického stavu.

Prameny a literatura

Klein Friedrich, *Die Familie Klein und ihre Bedeutung ...*, Wiesenberg 1929 (k dispozici v SOKa Šumperk)

Gába, Z., Tempírová-Kotrlá, D.: *Franz Klein a jeho bratři*, In: *Vlastivědné listy Slezska a severní Moravy*, Opava 2006.

Gába, Z., Tempírová-Kotrlá, D.: *Bratři Kleinové – stavitelé silnic a železnic*, Šumperk 2000.

Gába, Z.: *Historie podnikání bratří Kleinů*, In: *Severní Morava*, Šumperk 2010.

Popelka, P.: *Zrod moderního podnikatelství: bratři Kleinové a podnikatelé v českých zemích a Rakouském císařství v éře kapitalistické industrializace*, Ostrava 2011.

*Bc. Jaroslav Svozil
MNO Sever*

¹⁰ Historiografie mezi lety 1948 – 1989 nevěnovala firmě Gebrüder Klein velkou pozornost, ale záznamy o pocitu křivdy zaměstnanců, se staly vítaným „důkazem o vykořisťovatelských praktikách německých podnikatelů“. O skutečnou podstatu věci se tehdy zajímal jen málokdo.

DĚJE SE NA MORAVĚ

Iniciativa za Vyvěšování moravské vlajky 2013

Nejvýznamnější moravský svátek jsme letos prožili ve znamení oslav 1150. výročí příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. S tímto svátkem je již tradičně spojena iniciativa Moravské národní obce „Za vyvěšování moravské vlajky“. Naše občanské sdružení každoročně oslovuje radnice, aby 5. července ve svátek moravských patronů a spolupatronů Evropy sv. Cyrila a Metoděje vyvěsily na radnici symbolickou moravskou vlajku.

Pro myšlenku přihlásit se k Moravě, k její historii, kultuře a tradicím jsme letos získali 756 obcí a měst. To je více než jedna třetina z celkového počtu obcí na Moravě a desetinásobek oproti prvnímu ročníku, který se konal v roce 2010.

Podpora této vznikající moravské tradice vzrůstá. Od těch nejmenších a nejzapadlejších dědin až po velká města a jejich městských částí. Účast rovněž potvrdily dva krajské úřady - Jihomoravský a Zlínský. Všechny připojené radnice je možné si prohlédnout na stránkách MNO: (<http://zamoravu.eu/iniciativy/vyvesovani/4-rocnik/>).

Své sympatie k Moravě takto vyjadřují i obce v Čechách a na Slovensku. Představitelé samospráv vnímají naši iniciativu velmi pozitivně, a to jako nově založenou obecní tradici. Vyvěšení moravské vlajky chápou jako projev moravské hrdosti, patriotismu, úcty k zemi, jež je nám domovem.

Lidé bez rozdílů národnostních a jiných se hlásí k Moravě na celém historickém území Moravy – na Vysočině, okresech Žďár nad Sázavou, Třebíč a Jihlava, měste Dačice, které je dnes součástí Jihočeského kraje a v okrese Svitavy, který již desítky let leží administrativně v Pardubickém kraji. V Moravskoslezském kraji byla nově vyvěšena vlajka například v obcích okresu Nový Jičín, Opava a Frýdek-Místek.

Co se týče samotných moravských symbolů, Moravská národní obec doporučuje jako nejvhodnější vlajku desítky let užívanou, občany spontánně přijatou, nejrozšířenější, historicky podloženou žlutočervenou bikoloru, novodobě doplněnou o moravskou šachovanou orlici se znakem uprostřed. Barvy žlutá a červená byly navrženy moravskému zemskému sněmu v roce 1848 jako barvy Země Moravy poslancem a rodákem z Vysokého Mýta v Čechách prof. Aloisem Vojtěchem Šemberou. Ostatně i město Vysoké Mýto se hlásí ke svému slavnému rodákovi vystavením moravské vlajky ve výloze městského úřadu. V situaci, kdy Morava jako samosprávný nebo jinak právně definovaný celek neexistuje, je nutné tuto vlajku chápat jako symbolickou, je někdy též označována jako občanská vlajka, své místo si našla i v moderních učebnicích dějepisu. Některé obce použily tzv. markraběcí standartu, bílo-červeně šachovanou orlici na modrém listu. Jedná se o středověký panovnický prapor, který se v souvislosti se zánikem užívání standart ve vojscích, přestal používat přibližně v 17. století a jako novodobý, moderní moravský zemský symbol se nikdy nepoužíval. Výběr symbolu, kterým se obec přihlásí k Moravě, je ale plně ponechán obecním zastupitelům. Však i Moravská národní obec užívá od svého založení v roce 1985 jako svůj znak orlici bílo-červeně šachovanou v modrém poli. Podstatný je počet radnic, jež deklarují svou sounáležitost k Moravě a důležitá je především hlavní myšlenka iniciativy Za vyvěšování moravské vlajky a tou je: **připomenout vyvěšením symbolické moravské vlajky bohaté a kulturní tradice Moravy.**

Závěrem dvě citace:

Starosta obce Tučín na Přerovsku pan Jiří Řezníček vyjádřil význam akce slovy: „Asi se to letos rozkřiklo více než v minulých letech. Sám jsem iniciativu zaregistroval poměrně nedávno. Je hezké, že obce na Moravě něco spojí...“

(Přerovský deník)

JUDr Michal Hoskovec zmínil úspěch iniciativy MNO ve své knize Právní kontinuita autonomie Moravy zaměřené na Moravu z historicko-právního hlediska:

„Jedná se o nejúspěšnější akci na podporu Moravy a důkaz o tom, že mezi samosprávnými a většinou nezávislými politiky a občany je moravská věc stále živá.“

Lenka Holaňová

*hlavní koordinátorka iniciativy Za vyvěšování moravské vlajky
místopředsedkyně MNO*

Nové pohledy na počátky Brna dle výzkumů společnosti Archaia Brno o.p.s.

Starší česká historiografie umísťovala výstavbu prvního brněnského přemyslovského hradu převážně do prostoru vrchu Petrov a „na zelený drn“. Vycházela z dlouho oficiálně přijímaného tvrzení, že při příchodu českých vojsk byla Morava vylidněná a existovalo zde jen řídké venkovské osídlení. Ještě v devadesátých letech některé učebnice základních škol uváděly, že Česká vojska vylidněné Moravě přinesla „osvobození a kulturu“.

Archeologické nálezy posledních desetiletí, o které se opírá zvolna se obrozující moravská historiografie, dokládají, že tomu bylo jinak. Morava i v desátém století měla svá mocenská centra s vojenskými posádkami, živým obchodem a rušnou výrobou. Jejich ovládnutí vyžadovalo velké vojenské vypětí. Jestliže o významu Olomouce v druhé polovině desátého století snad již nikdo nepochybuje, v případě Brna se ledy lámou mnohem pomaleji.

Nový hrad jako nástupce Velkomoravského hradiště Nové Zámky

Osídlení v prostoru Starého Brna existující již od 9. století na obou březích přechodu přes Svratku (odtud je možný i název Brna – staroslověnské Br'n – jíl) dosáhlo postupně v následujících dvou stoletích značného rozsahu. Po roce 1019, kdy byla Morava obsazena českými přemyslovci, byl tento výhodně umístěný sídelní útvar vybrán jako jedno z center českého mocenského ovládnutí Moravy a pravděpodobně již ve dvacátých letech 11. století zde existoval raně středověký brněnský hrad. Ten stál v ostrovní poloze mezi vedlejším, dnes neexistujícím, a hlavním ramenem Svratky v prostoru Křížové, Václavské a Křidlovické ulice. Při stavebních výkopech byly v minulých letech nalezeny části dřevohlinité hradby tohoto hradu na dvou místech, a to v lokalitě Modrý lev a

v ulici Ypsilantiho. Vzhledem k tomu, že uvedený prostor doposud nebyl předmětem širšího výzkumu, zůstávají otázky o podobě hradu, či případné existenci jeho moravského předchůdce nezodpovězeny.

Mnohem více toho víme o předhradí, které bylo zkoumáno v sedmdesátých letech minulého století. To se nacházelo v prostoru dnešního kláštera na Mendlově náměstí, kde již v desátém století existoval pravděpodobně ještě dřevěný kostel, kolem kterého se pohřbívalo. Zde byly objeveny na konci 70. let minulého století základy zděné rotundy P. Marie, datované do počátku 11. století a souvisejí s posilováním Starého Brna, jako jednoho z center přemyslovské vlády nad Moravou. Je však možné i jejich starší založení. Za fundátory této stavby můžeme s vysokou pravděpodobností považovat moravská údělná knížata - v našem případě se nejpravděpodobnějším jeví Konrád I. Brněnský (1035-1092).

Nález pravobřežního řemeslného předhradí starobrněnské aglomerace

V lednu 2013 ukončený záchranný archeologický výzkum při ulici Vídeňské, odhalil další dosud neznámé rozsáhlé osídlení z období raného středověku (11. až 12. století). Byly zde nalezeny pyrotechnologická zařízení, v počtu přesahující číslo 20. Byly zkoumány i dvě zásobní jámy s vypálenými stěnami, které poskytly velmi bohatý mobiliář. Běžný keramický inventář střepového charakteru byl doplněn několika tyglíky, na některých střepích byly pozorovány struskovité nátavky. Společně s množstvím kamenů se stopami po opálení a výrazně uhlíkatým charakterem zásypu lze uvažovat o odpadu, který souvisí se zpracováním barevných kovů. Bohatý mobiliář doplňují nálezy železných předmětů - přezky, nože, podkovy, ale i relativně vzácný zlomek čepele meče a cele dochovaná radlice. Již v roce 2009 bylo výzkumem zachyceno drobné opevnění palisádového charakteru, včetně vstupu. Následně bylo zachyceno jeho pokračování. Jedná se o dva žlábků s množstvím kúlových jam, ve kterých byla původně zapuštěna palisádová konstrukce. I tyto žlábků byly zakončeny sloupovými jamami, a podařilo se tak zachytit již druhý vstup. Vnitřní areál se nachází východním směrem, tj. k ulici Vídeňské.

Součástí osídlení bylo i odkryté mladohradištní řadové pohřebiště z 2. poloviny 11. až 1. poloviny 12. století. Výzkumy v roce 2009 a 2011 bylo odkryto přibližně 50 kostrových hrobů, výzkumem v roce 2012 více jak 170 hrobů. V severní, nezkoumané ploše lze předpokládat více jak 100 dalších hrobů. U některých jedinců byly pozorovány zbytky rakví. Osobní vybava zemřelých tohoto období již není nijak výrazně bohatá, přesto byl u několika koster zachycen typický kruhový šperk – tzv. záušnice, někdy i v počtu až deseti kusů. Ojediněle byl pohřbený jedinec vybaven i skleněnými korálky či železným nožičkem, pouze asi v šesti případech byla u zemřelého nalezena mince.

V severovýchodním rohu plochy, při stěně domu Vídeňská 16, se podařilo zachytit i sakrální stavbu – rotundu. Jedná se o stavbu kruhového půdorysu s podkovovitou apsidou na východní straně. Výzkumem se podařilo odhalit pouze jižní část lodě, apside byla již v minulosti zničena. Zjištěné

Plocha výzkumu 2009 až 2012

pohřebiště fungovalo alespoň po jistou dobu současně se sakrální stavbou, na což ukazuje i shodná orientace většiny hrobů s rotundou. Celé rozsáhlé osídlení pravděpodobně sloužilo jako řemeslné předhradí starobrněnské aglomerace.

Nález pravobřežního opevněného předbrodí z doby před rokem 1000

Na jaře 2013 zahájený nový záchranný archeologický výzkum blíže řeky, na ulici Vídeňská 6-8, odhalil hrotitý příkop o hloubce cca 3,5 m a šířce asi 4,5 m. Ten byl zachycen v délce přes 20 m. Jeho stáří můžeme určit dle nálezů, které pochází z výplně zaniklé po ukončení jeho funkce. Jednalo by se zřejmě o dobu kolem roku 1000. Je to tedy fortifikace, která „generačně“ předcházela jižněji ležícímu funerálnímu okrsku s rotundou. Keramika se jeví shodná s nálezy nejstarších situací na levobřeží Svratky, které byly získány v lokalitě Modrý lev a ze souvrství porušeného rotundou P. Marie u kláštera cisterciáček. V našem případě se zřejmě jedná o opevněné předmostí, respektive předbrodí starobrněnského hradu. Tento významný nález, opět mění pohled na starobrněnskou raně středověkou aglomeraci, která pravděpodobně již v období desátého století, před příchodem českých vojsk, obsahovala opevněné jádro.

*Jaroslav Krábek
předseda MNO*

Zdroje

Archaia o. p. s. - www.archaiabrno.org

ZAJÍMAVOSTI

Od renesance k baroku v Moravské Třebové

První turistickou sezonu má za sebou Cesta od renesance k baroku, která propojuje nejvýznamnější památky Moravské Třebové. Její závěr byl přitom korunován úspěchem, letos dokončená historicko-naučná stezka byla vyhlášena Stavbou roku Pardubického kraje za ukázkové skloubení historie s moderními formami.

Téměř dvoukilometrová trasa začíná na parkovišti pod zámek Bránou času, do jejíchž moderních stěn autorka Markéta Veselá vetkala milníky moravskotřebovských dějin. Samozřejmě nechybí rok 1492, kdy byl vytesán zdejší unikát, portál, který je společně s věží zámku v Tovačově považován za první renesanční památku na sever od Alp.

Moravskotřebovský zámek vůbec představuje začátek a konec moravské renesance. Zatímco Ladislav z Boskovic koncem 15. století budoval pozdně gotické sídlo s raně renesančními prvky (které ale bylo po požáru v roce 1840 téměř celé strženo), v případě tzv. nového zámku Ladislava Veleny ze Žerotína vystavěného v letech 1611-1618 můžeme obdivovat manýristické arkády, které působí na renesanční myšlenky a postupy poněkud těžce.

Stezka je inspirována Komenského Labyrintem světa a rájem srdce, ze zámku vedou kroky poutníků v čase do labyrintu města, jehož skromně vyhlížející fasády ukrývají řadu krásných renesančních mázhausů, mimo jiné v radnici, jejíž věž nemá základy, ale také barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie či budovu latinské školy.

Z městských uliček vede trasa na pověstmi opředený Křížový vrch, kde se kolem kostelíku Povýšení sv. Kříže rozkládá městský hřbitov. K němu vedou kryté Schody mrtvých z roku 1575 a v nejvyšším místě pohřebiště je vybudováno lapidárium pro dochované renesanční náhrobky.

Cesta lemovaná opravenými kapličkami pak kolem hřbitovní zdi stoupá k ceněnému baroknímu sousoší Kalvárie sochaře Severina Tischlera z roku 1730, které je duchovním i uměleckým vrcholem Moravské Třebové.

Součástí realizace turistické trasy byl vedle oprav nemovitých památek, pořízení mobiliáře, zpřístupnění zámeckých zahrad nebo vybudování pevné cesty na Křížový vrch také vznik stejnojmenné knihy, která s podtitulem Slavné stavby Moravské Třebové mapuje nejen vyjmenované pamětihodnosti, ale také vývoj měšťanského domu v této severozápadní části Moravy nebo pozdější vily zdejších podnikatelů. Kniha je k dostání v moravskotřebovském informačním centru na náměstí. A když už ve městě budete, projděte se od renesance k baroku.

V Olomouci vztyčili římský milník

„Tady byli Římané,“ hlásá od začátku září autobusová zastávka Neředín, krematorium v Olomouci. Proměnila se v informační stanoviště, které upomíná na římský vojenský tábor, jenž se v blízkosti zdejší tramvajové točny rozkládal kolem roku 180 př. n. l. Příkop chránící někdejší tábor byl objeven archeology při budování silnice nynější Římské ulice, následovala celá řada drobných nálezů jak římského, tak germánského původu. Olomouc se tak stala nejsevernějším místem, kde byl pobyt římského vojska doložen.

Na začátku školního roku byl nedaleko zmíněné zastávky také vztyčen římský milník. Milníky se v římské říši stavěly podél cest a udávaly v římských mílech (1483 m) vzdálenost místa od centra Říma. Z Olomouce na Forum Romanum je to 904 mil. Milník navrholo Studio Zlamal, které v minulosti například vyzdobilo hanáckými motivy odbavovací halu olomouckého hlavního nádraží.

Chcete-li se dozvědět o Římanech v Olomouci více, navštivte www.rimanevolomouci.cz.

Velká Morava pod ochranou UNESCO? Rozhodne příští rok

Nejdříve v polovině příštího roku bude známo, zda je Mikulčicko-kopčanský areál na moravsko-slovenské hranici hodný zápisu do Seznamu světového dědictví UNESCO.

Ve dnech 10.-12. září byl velkomoravský archeopark hodnocen komisí Mezinárodní rady pro památky a sídla (originální zkratka ICOMOS), jež je v oblasti světového dědictví hlavním poradním orgánem organizace UNESCO. Komise se zaměřuje zejména na zkoumání autenticity a integrity památky a na posouzení funkčnosti plánu správy památky. „Své doporučení předloží ICOMOS Mezivládnímu výboru pro světové kulturní dědictví, který rozhoduje o případném zápisu navržené památky,“ uvedla Denisa Kapitančíková z Krajského úřadu Jihomoravského kraje.

Společnou nominaci Památky Velké Moravy tvoří areál velkomoravského hradiště v Mikulčicích, možný bájný Veligrad, a kostel sv. Margity Antiochijské v Kopčanech na slovenském břehu Moravy, který je jedinou stále stojící velkomoravskou stavbou.

Pokud výbor rozhodne kladně, zapíše se Česká republika na architektonických světových divů již potřinácté, na Moravě by to přitom bylo osmé zapsané místo. Na seznamu UNESCO jsou dosud tyto moravské památky a místa: vila Tugendhat v Brně, Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži, Lednicko-valtický areál, olomoucký sloup Nejsvětější Trojice, historické jádro Telče, židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči a poutní chrám sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou. Kromě toho je mezi nehmotným světovým dědictvím zapsán slovácký mužský tanec verbuňk.

Slovensko má na seznamu UNESCO historická jádra měst Banská Štiavnica, Bardejov a Levoča, soubor lidových staveb Vlkolínec, karpatské dřevěné kostely a Spišský hrad.

Martin Višňa
MNO Olomoucko

NÁZOR

Co mohu udělat pro Moravu?

Tuto otázku si jistě položil každý Moravan či Moravanka, s patrným zájmem o svou vlast. Stejně tak se táži i já. A jedním dechem se sám sobě snažím i odpovědět.

Jedna z mála věcí, kterou může pro Moravu udělat každý z nás, je to, že na ni bude hrdý. Ale to samo o sobě nestačí. Samotné projevy hrdosti mohou v některých případech vypadat jinak, než jsou míněny. Ba přímo zneváženy a zesměšněny nemyslícím davem. A proto je potřeba tuto hrdost nějak rozšířit alespoň drobnými činy, které povedou k tomu, aby skutečně hrdých Moravanů začalo co nejdříve a co nejvíce přibývat.

Další projevy hrdosti by měly vycházet z každého z nás, z jedince a z toho, co každý den děláme. Za tímto účelem považuji za správné, aby každý využil to, co sám umí.

Například lidé, jež vládnou jazykem lépe než-li já, mohou bezesporu propagovat a vytvářet původní přesto moderní literaturu, jež by posouvala Moravskou kulturu stále kupředu. V tomto směru však není nutné, aby vytvářeli rozsáhlá díla, jež by měla rozšiřovat povědomí a znalosti o Moravě. Dostatečným v tomto směru považuji, tvorbu kvalitní literatury libovolného žánru, jež se stane důkazem kulturnosti a bohatosti moravské populace.

Stejným způsobem apeluji i na ostatní umělce. Ano jste to i vy hudebníci, malíři, designéři, architekti, sochaři, herci a další. Vy všichni nesete zodpovědnost za kulturní rozvoj nás prostých Moravanů. Ano vy jste zodpovědní za kulturní vývoj Moravanů.

Stejnou měrou apeluji i na pedagogy a další výchovné a vzdělávací pracovníky, jež drží v rukou budoucnost. To vy byste měli dětem vedle znalostí vštěpovat také principy demokracie, tolerance a zodpovědnosti nejen za člověka jako jedince, ale i za své rodiny a svou vlast.

A v tomto směru je taky nutno zdůraznit, že demokracie není jen to, že dostatečné množství lidí nahází do krabice stejně potíštěné kusy papíru. Ale skuteční demokraté by si měli být vědomi zodpovědnosti. V případě kandidátů je tato zodpovědnost vůči svým voličům, i vůči zemi. Je tedy nutné, aby si vždy pamatovali, že se ucházejí především o zodpovědnost. A tak pamatovali i na to, že přednější je vždy blaho země a jejích obyvatel, než jejich osobní, často jen finanční prospěch.

Dalším významným článkem společnosti s vysokým potenciálem pro rozvoj a šíření myšlenek moravského obrození jsou studenti a absolventi vysokých škol, kteří by měli vytvářet pro ostatní vzory pracovitosti, píce, soustředění, cílevědomosti, zodpovědnosti a dalších pozitivních principů či vlastností, které si dobře fungující společnost založená na principu vlastenectví a národní hrdosti vyžaduje.

K nejvýznamnějším článkům společnosti na Moravě, patří také lidé, jimž se stalo obživou zemědělství. Úkolem každého dobrého moravského zemědělce beze sporu patří vedle produkce kvalitních lokálních potravin také i zodpovědnost za udržení jedné z patrných částí národního bohatství Moravské země. Právě na našich zemědělcih totiž závisí další přežití typických druhů plodin a plemen zvířat, jež jsou pro Moravu typické, a mají právě zde svůj původ a domov.

A co může pro Moravu dělat i ten nejposlednější pracující člověk? To je dobrá otázka. Ale minimum, které můžeme pro naši zem udělat je to, že budeme svou práci dělat dobře

a zodpovědně. Protože pokud žije člověk v dobře fungující společnosti, je motivován k tomu, aby se k ní hlásil a mohl na ni být hrdý.

Další ze svých apelů jsem pak určil vám, dobří lidé, kteří udržujete jednu z nejspeciřičtějších součástí naší kultury. Vy, jež vlastníte lidové kroje, a udržujete mezi lidmi povědomí o lidové kultuře a slovesnosti našich předků. Vaše činnost patří k těm, bez nichž se nemůže obejít nejen Morava, ale každá jiná moderní země. Právě vy ukazujete lidem jejich kulturní historii a tradice. A vaším úkolem by se v tomto směru mělo stát především to, abyste obecnému moravskému lidu ukázali, jak je důležité mít tradice a že ty moravské patří k těm, které si zaslouží udržet a uchovat pro další generace Moravanů.

Svou specifickou roli v tomto snažení mají i moravští a na Moravě působící služebníci církve. Těmto pak náleží zodpovědnost za dobrý duchovní život lidí na Moravě. A i oni by se měli podílet na dobrém morálním rozvoji moravské společnosti.

Podobných příkladů by se dalo uvést mnoho, stejně jako je mnoho profesí, jimž se lidé věnují.

Závěrem snad lze dodat už jen to, že pokud budeme všichni dělat, to co nám náleží, posuneme moravskou společnost vpřed a blíže k lepší budoucnosti. A že nás budou všichni kopat do zadnice. Ať si kopou. To totiž znamená, že jsme před nimi. A taky je to dobrý důvod, proč ještě více přidat do kroku.

Marek Svížela

Identita Moravy

Nedávno jsem v odborné literatuře o české šlechtě četl zajímavá souvětí:

„Je mnoho důvodů, proč v pojednání o české šlechtě, ponechávám tu moravskou stranou. Jak České království, tak Moravské markrabství, měly svá vlastní zemská práva, institucionální systémy, svébytné historické tradice i komunikační a symbolická centra. Je tedy nutné brát českou a moravskou aristokracii jako zcela samostatné subjekty.“¹¹

Na první pohled samozřejmost a pro veřejnost, alespoň částečně znalou historie, není v těchto větech nic nového. Přesto (český, nikoli moravský) historik Petr Maťa považoval za nutné je použít. Zřejmě proto, že jeho práce lehce vybočuje ze zažitého trendu, v němž se dějiny Čech a Moravy vnímají jako jeden celek. Jeho slova mě dovedly k úvaze, která může být volným pokračováním na zamyšlení v 21. čísle Moravské obce.

První, co mě napadlo a na což lze tyto závěry aplikovat, je skutečnost, že šlechta byla prakticky až do vzniku občanské společnosti považována za hlavní nositelku národa. Skepse o moravském národu tím dostává zajímavou trhlinu. Ale v žádném případě nechci tuto otázku zjitřovat a osobně nepovažuji národnostní otázku za nikterak důležitou. Mnohem závažnější aspekt však vyplývá z toho, co jsem již předeslal. A totiž, že Petr Maťa cítil povinnost vysvětlit, proč se v jeho knize jedná jen o českých a nikoli také o moravských šlechtických rodech. Tedy, že se název: „Svět české aristokracie“ vztahuje jen na Čechy. Zarazilo mě, jak je vlastně běžné vnímat přívlastky „český, česká,

¹¹ Maťa, P., Svět české aristokracie, Praha 2004

české“ pro celé území České republiky a pokud se někdo chce věnovat jen Čechám, musí to v úvodu vysvětlit. Oč to máme my Moravané jednoduší. Opravdu se prosazovatelé jednoho pojmu (např. Česko) domnívali, že tím zjednoduší lingvistické pole českého jazyka? Nemohu se zbavit dojmu, že nejde o zjednodušení mluvy, jako spíš o další krůček, aby celé území tohoto státu bylo vnímáno jako jeden (český) celek.

Vrátím se k šlechtě a konkrétně ke Karlu staršímu ze Žerotína, jehož výročí jsme si připomněli 15. září. Karel starší ze Žerotína se již od časů Palackého těší pozornosti dějepisců. Není divu, je to skutečně pozoruhodná osobnost své doby. Nic méně je zarážející, že jej dějepisci postupně zařadili mezi „velké české osobnosti“¹². Monografisté Žerotínovo moravanství klasifikovali zpravidla za lokální patriotismus a nepozastávají se nad jeho mnohem silnějším významem a Karlovou zřetelnou identifikací.

Zařazení historických osobností Moravy mezi české, má vzbudit dojem, že identita Moravy byla vždy česká. Přitom si stačí připomenout právě Žerotínova slova, která nejsou jen apologií jeho postavy, ale také obranou celé Moravy. Žerotín když psal o Češích, použil (mimo mnoha jiných) také větu: „... poněvadž oni (Češi) o to odedávna usilovali, abychom nic neměli (zemská práva) a ničím nebyli ...“.

Je zřejmé, že moravský šlechtic považoval Čechy za přirozené nepřátele Moravy. Není pak poněkud groteskní, když se této osobnosti dá přívlastek „česká“?

Nutno však podotknout, že Moravané (tedy jejich většina), se vlastní identity zřekli v průběhu 19. století, kdy se dobrovolně zařadili do českého národa¹³. Národnostní otázku nadřadili zemskému vlastenectví a sami tak urychlili spád českého úsilí. Češi nových dispozic jen mistrně využili. I proto je dnes moravská otázka a identita spekulativním tématem a i proto mnoho obyvatel Moravy považuje za svoji vlast Česko. Musíme si však uvědomit, že budoucnost máme v rukou my všichni. Vlastenectví vštěpené státní či nacionální ideologií zpravidla nemá hluboké kořeny. Ostatně kdyby mělo, žije tu dnes samý Rakušan. Opravdová láska k zemi je v srdci podepřená skutečnou, nikoli vnucenou identitou a já věřím, že Morava svoji identitu v srdcích lidí má. Zbývá ji jen probudit.

*Bc. Jaroslav Svozil
MNO Sever*

¹² Např. v Praze je Žerotínovo jméno vytesáno na zdi mezi 72 velkými českými osobnostmi, nebo monografie od profesora Tomáše Knoze je zařazena do edice stejného názvu.

¹³ Tento smutný trend zřejmě nejvýstižněji vyjádřil František Palacký, jehož osobnost se často využívá jako projev legitimizace „českého znárodnění Moravy“.

Zapomenutá moravská kultura

Dnes snad nikdo nemůže pochybovat o skutečnosti, která tkví v neustálém zrychlování našeho každodenního života, a díky tomu se často spokojíme s tím, co k nám přijde snadno a nejlépe až pod nos. A právě takto si zapomínáme všimnout toho, co je kolem nás. Toho, co jen neustále míváme, místo toho, abychom si toho všimli. A tak jsme ze svých životů a obzorů odstranili velké množství skutečných kvalit a hodnot, které zde zanechaly generace před námi.

Jedním z mnoha příkladů může být třeba bohatý moravský folklor, který není vázán jen na jižní Moravu a její sklípky, či festival ve Strážnici. Ve skutečnosti je i v dalších oblastech velmi bohatý. Nebo v případě Valašska znají všichni jenom slivovici, frgály, nebo valašky, ale už se nikdo nezajímá dále, že Valašsko má například velmi bohatou a chutnou kuchyni, nebo zcela jedinečnou lidovou architekturu, která je založena na jednoduchosti, funkčnosti a přírodních materiálech.

Podobných příkladů je možné uvést nespočet, na každou národopisnou oblast je takto možno vyjmenovat desítky doslova pokladů, na které dnešní moravský člověk bohužel zcela zapomněl.

Když se takto moravský člověk vrátí ke svým tradicím, a moudrosti předků, zjistí hodně, ač se to nezdá. Zjistí, jak se kdysi žilo, jaký je historický kontext a minulost místa, kde žije. Ale hlavně má možnost, zjistit odpověď na prostou lidskou otázku: Kdo jsem? Kam patřím? Anebo kam jako člověk vlastně směřuji?

Pokud si odpovíme na tyto otázky a poznáme vlastní minulost, historii místa, kde žijeme, vlastní tradice a možná i směr, kterým máme jít, abychom mohli jako společnost rozvíjet Moravu smysluplně a zodpovědně ji jako její obyvatelé spravovat, alespoň tak, jak to dokázali naši předkové.

Nakonec je však nutné poznamenat, že poučit se z vlastní minulosti neznamena pouhé a nekritické akceptování toho, co bylo dříve. Ale ptát se, proč to tak bylo, a ptát se po souvislostech. Jedině tak se moravský člověk může skutečně poučit. A jediné tak dojde pravého a trvalého poznání, které bude moci využít k tomu, aby nedal zapomenout na svoji zem a mohl na ni být opravdu hrdý.

Ale nutno také doplnit ještě jednu skutečnost. Vše, co je zde uvedeno, také není nic nového, protože již Marcus Tullius Cicero věděl a zapsal: „*Historia magistra vitae est.*“

Marek Svízela

JUBILEUM

Nejstarší vysoká škola na Moravě má 440 let

Zřejmě nejčastějšími přívlastky, kterými kdy bylo město Olomouc častováno a které zároveň vystihovaly jeho charakter, byla slova vojenská, církevní a studentská. Zatímco vojenský živel se z města téměř beze zbytku vytratil, církevní role hanácké metropole je stále díky sídlu arcibiskupského úřadu patrná. A studentský tepot? Ten je všudypřítomný. S přestávkami už 440 let.

Právě toto kulaté výročí si v letošním roce olomoucká Univerzita Palackého, která je nejstarší vysokou školou na Moravě a druhou nejstarší v České republice, připomíná. Roku 1573, 22. ledna, papež Řehoř XIII. potvrdil donaci biskupa Viléma Prusinovského pro olomouckou kolej Tovaryšstva Ježíšova a svěřil ji do péče olomoucké kapituly a následně 22. prosince nové jezuitské univerzitě udělil císař Maxmilián II. promoční práva.

Akademie a univerzita Tovaryšstva Ježíšova

Jezuité v té době působili v Olomouci již osmým rokem, do města přišli na pozvání právě biskupa Prusinovského na jaře 1566 a zahájili zde misijní a kazatelskou činnost a výuku. Krátce nato papež Pius V. schválil zřízení jezuitské koleje, kněžského semináře a šlechtického konviktu a byla zahájena výuka v novém latinském gymnáziu. Prostory přitom našli ve vystěhovaném minoritském klášteře, v místech dnešní budovy Vojenského správního archivu na náměstí Republiky.

Udělením promočních práv v roce 1573 vznikla v Olomouci jezuitská akademie rovnoprávná kterékoliv západoevropské univerzitě. První imatrikulace (přijetí do stavu studentského) se konaly v říjnu 1576, první bakaláři filozofie dokončili své studium o dva roky později. Přitom byla zahájena přestavba pozdně středověkého kláštera na modernější renesanční prostory, dokončená roku 1582.

Olomoucké jezuitské školství se rozvíjelo až do vypuknutí třicetileté války, kdy byli nejprve v roce 1619 vypovězeni ze země, přičemž se mohli vrátit až po necelých dvou letech po porážce stavovského povstání. Mnohem větší ranou byla ovšem švédská okupace města v roce 1642, kdy se jezuité několik měsíců snažili plnit požadavky Švédů, avšak později úsilí vzdali a školy uzavřeli. Výuka se na akademii, nově nazývané univerzitou, rozeběhla v narychlo opravených budovách až v roce 1651. Netrvalo pak dlouho, aby se jezuité z válečných škod oklepali úplně a začali přetvářet k obrazu svému město.

Barokní přestavba

V dnešní Univerzitní ulici, někdejší židovské čtvrti, zakoupili roku 1660 řadu domů, na jejichž místě později vyrostl podle návrhu architekta Petra Schüllera barokní tzv. starý konvikt. Jeho výstavba v letech 1661-1674 však byla jen jakousi předehrou přestavby celé školní čtvrtě a tím vytvoření nové dominanty města.

Naplno se stavební ruch na pomezí olomouckého Předhradí a vlastního města rozbujel v roce 1701, kdy byl položen základní kámen nové školní budovy, dnešních

depozitářů Vlastivědného muzea Olomouc při ústí Univerzitní ulice do Denisovy. Tradičně se tvrdí, že projekt navrhl slavný Giovanni Pietro Tencalla a stavbu realizoval olomoucký stavitel Adam Glöckl, po jeho smrti pak jeho syn Lukáš. Dokončená byla o sedm let později a záhy nato se rozeběhla přestavba koleje, dnešního Vojenského správního archivu ČR, která se však táhla až do roku 1723. Mezitím byl upraven seminář sv. Františka Xaverského a novou podobu s monumentálním průčelím a dechberoucím interiérem dostal kostel Panny Marie Sněžné. Ten byl vysvěcen roku 1716, ale práce na něm pokračovaly až do roku 1743.

A pokud jsme se zmínili o starém konviktu, je třeba nyní zmínit konvikt nový, který vyrostl v letech 1721-1724 na místě zbořeného pozdně gotického kostelíku mezi školní budovou a právě starým konviktem. Trojkřídlá vestavba tyto dvě budovy propojila, zároveň byl stržený kostel nahrazen nádhernou oválnou kaplí Božího těla, jejíž interiéru patří k nejzajímavějším a nejhodnotnějším barokním prostorům ve střední Evropě, především díky freskové výzdobě malíře Jana Kryštofa Handkeho.

Konvikt

Stěhování a rušení

Jezuitské školy se rozvíjely nejen ve stavebním smyslu, ale také třeba co se týče počtu studentů, který se pohyboval nad tisícovkou včetně zhruba čtyř stovek gymnazistů, či studijních možností. Mimo jiné k filozofické a teologické fakultě přibyla studia práv, zřízen byl kabinet matematiky a fyziky, experimentovalo se s elektřinou a v jazykové nabídce byla i arabština či syrština, vznikla také stavovská akademie vychovávající syny šlechticů, měšťanů a úředníků.

Jenže aby byla historie vysokého školství v Olomouci zajímavější, byl jezuitský řád roku 1773 papežem Klimentem XIV. zrušen, ještě chvíli fungující univerzita přenesena roku 1778 do Brna a někdejší školní budovy a koleje připadly vojenské správě. Po čtyřech letech se sice na Hanou vysoké učení vrátilo, ale pouze ve formě lycea, jehož sídlem se stala budova bývalého jezuitského semináře sv. Františka Xaverského, dnešní cyrilometodějská teologická fakulta. Na druhou stranu se nově v Olomouci studovala medicína.

Lyceum v Olomouci působilo až do roku 1827, kdy ho díky přímluvě arcibiskupa Rudolfa Jana císař František I. povýšil na plnoprávnou C. a k. Františkovu univerzitu s filozofickou, teologickou a právnickou fakultou a medicínsko-chirurgickým studiem, fungovala též stavovská akademie. Jenže později byly fakulty postupně zavírány a přesunutá stavovská akademie dala v Brně vzniknout tamnímu technickému učení, až byla v roce 1860 olomoucká univerzita zrušena a po zavření medicíny v roce 1875 zůstala pouze samostatná teologická fakulta. Ta vychovávala až do roku 1939, kdy byly uzavřeny všechny protektorátní vysoké školy.

Pod jménem Palackého

Po skončení druhé světové války v Olomouci stále silněji zněly hlasy za obnovení zdejší univerzity. Došlo k němu 21. února 1946 přijetím patřičného zákona, na památku toho bijí v tento den zvony olomouckých kostelů. Hanácké vysoké učení bylo obnoveno pod názvem Univerzita Palackého se čtyřmi fakultami: filozofickou, právníkou, lékařskou a bohosloveckou, později přibyla ještě pedagogická. Bohoslovecká ale byla záhy zrušena, právníká vůbec svoji činnost nezahájila. Řada organizačních změn se dotkla také ostatních fakult, když univerzitu několik let tvořila jen medicína, aby později byl její svazek opět rozšířen o filozofii a novou přírodovědu. Nakrátko se v 60. letech vrátila také bohoslovecká fakulta, nástup normalizace ovšem přinesl další změny, personální čistky a také vznik Ústavu marxismu-leninismu.

Filozofická fakulta

Ne že by se univerzita v 70. a 80. letech nerozvíjela, ať už po stránce výuky či vědecké, ale největšího rozmachu v její novodobé historii jsme svědky v posledních letech. Po roce 1989 se nejen rozrostl počet fakult na aktuálních osm (cyrilometodějská teologická, filozofická, lékařská, pedagogická, právníká, přírodovědecká, tělesné kultury a zdravotnických věd), akademická obec získala zpět své tradiční akademické svobody, také třeba kopii žezla, které olomoučtí rektori na staré univerzitě užívali a jež skončilo mezi insigniemi univerzity v Innsbrucku, nebo bývalý jezuitský konvikt, který sloužil až do 90. let armádě a nyní je po nákladné rekonstrukci klenotem školy.

Přírodovědecká fakulta

studentský živel patří k zásadním hybatelům společensko-kulturního života někdejšího hlavního města Moravy.

Tak tedy všechno nejlepší!

Především se etablovala ve středoevropském prostoru a se svými současnými 25 tisíci studentů (ve stotisícovém městě!) a 2,5 tisíci zaměstnanců se neztrácí v oblasti terciárního vzdělávání, ani na poli výzkumném. Řada jejích pracovišť získala v posledních letech moderní zázemí pro výuku a výzkum, rekonstruované historické budovy naopak dotvářejí víceméně barokní tvář města dlouhá léta sevřenou v pevnostních hradbách. Patří k největším zaměstnavatelům na střední Moravě a

Martin Višňa
MNO Olomoucko
s využitím knihy Univerzita Palackého 1573-2013